

strefløjs politik. Kapitalismen er i Anders Lundkvists udlægning et umoralsk system som koncentrerer rigdom hos en meget lille gruppe (kendt som „den ene procent“). Magten absorberes i systemets hovedmotiv: akkumulationstvungen. Det har dog historisk været muligt at etablere forskellige former for modmagt, hvoraf især makroøkonomisk styring og velfærds politik har været betydningsfulde. Men globaliseringen bortroderer disse landvindinger. Mulige modsvar holdes i ave ved retorikken om „den nødvendige politik“. Den arbejdende befolkning står splittet fordi store grupper nærer aversion mod at skulle betale høje skatter til den store velfærdsstat, som imidlertid er det eneste relevante middel til at sikre en grad af solidaritet og et korrektiv til markedsøkonomiens problemer.

Det lyder bekendt. Men vil venstrefløjen, når det kommer til stykket, acceptere Anders Lundkvists version af den økonomiske historie som sin egen? Tre ting taler imod det: For det første fortielsen af kapitalismens kraft som økonomisk motor og ramme for svimlende teknologiske forandringer som har øget befolkningens materielle velfærd til et niveau uden sidestykke i verdenshistorien. For det andet bortretoucheringen af økonomiske og sociale realmodsatninger i befolkningen, langt ud over spørgsmålet om skattebyrde. For det tredje den konklusion at socialistisk politik mest appellerer til sociale klienter og offentligt ansatte. Bogen bør for det yderste venstre give stof til eftertanke og anledning til debat om historien som middel til samfundsforståelse.

Jan Pedersen

| NIELS CLEMMENSEN & JESPER LAURSEN: *Lensgreven – Historien om Mogens Frijs*, Gads Forlag, København 2017, 600 s., 349,95 kr.

Mogens Frijs (1849-1923) var lensgreve til Frijsenborg og sin samtids største jordbesidder. Han var af en uradelsfamilie, og hans fader havde været konseilspræsident og en ledende skikkelse i ændringen af Grundloven i 1866. Selv overtog Mogens Frijs sin fars landstingsmedlemskab i 1880 og sad i tinget, til 1915-grundloven trådte i kraft. Som leder af udbrødergruppen fra Højre, De Frikonservative, stod han og hans partifæller i perioden 1902-13 med de afgørende landstingsmandater. Partiet bidrog i denne periode til en aktiv reformpolitik, og Frijs var flere gange på tale som konseilspræsident. Han var således en både historisk vigtig og spændende personlighed, men derfor er det ikke i sig selv oplagt, at han skulle blive tiltænkt en biografi. Det er svært for denne anmelder at forestille sig, at et af landets store og brede forlag for 20 år siden ville have sagt ja tak til at udgive en bio-

grafi om ham. At dette nu kan lade sig gøre, er et udtryk for, at eliteforskningen i almindelighed og godsejer- og herregårdsforskningen i særdeleshed har vundet en vis position som ikke bare accepteret, men også respekteret forskningsfelt. I denne udvikling har de to forfattere selv spillet hver sin betydningsfulde rolle, Niels Clemmensen med både ældre og nye bidrag til forståelsen af de danske godsejeres politiske position og organisation i perioden omkring forfatningskampen og Jesper Laursen med sine indgående studier af herregårdsjagten som kulturelt fænomen.

Lensgreven er i udgangspunkt en kronologisk opbygget vugge-til-grav-biografi, der i meget høj grad er baseret på den biograferedes og hans omverdens korrespondance. De to forfatters forskellige tilgang til stoffet kommer til udtryk i opdelingen af kapitlerne, der – uden at gå for meget på kompromis med kronologien – er emnemæssigt opbygget. Det fremgår af efterskriftet, at Niels Clemmensen har stået for de politiske dele, Jesper Laursen for de øvrige. Forfatterens ærinde synes at have været at tegne et billede af en skikkelse, der så udtalt var et udtryk for den adelskultur, der på dette tidspunkt oplevede, hvad der er blevet kaldt sin *indian summer* med dens ekstravagance, ødselhed og dekadence, men også dens takling af pligtfølelse og samfundsengagement, som kulturen ligeledes ansporede til. På denne baggrund er Mogens Frijs – både pga. hans livsnydertilværelse og hans såre centrale politiske position – et oplagt valg at finde frem fra historiens tåger, og resultatet er et farverigt og nuanceret portræt.

Lad det være sagt først som sidst: Biografien er et fremragende og vellykket forsøg på ikke bare at føre læseren ind i en nu vel næsten uddød kulturs systemer og rationaler, men også på at sætte denne kultur i forbindelse med det øvrige samfund til skildring af en periode i dansk historie, som for hyppigt er blevet overset, men som bl.a. fra et politisk-historisk perspektiv er såre afgørende for udviklingen af det parlamentariske styre, vi lever under i dag. Ofte har man blot henvist til 1901 som årstallet for folketingsparlamentarismens indførelse (systemskiftet kaldet), men denne biografi problematiserer dette synspunkt alene ved det forhold, at Mogens Frijs, der som leder af det frikonservative parti fra 1902 til 1913 sad på de afgørende landstingsmandater, hyppigt og et pænt stykke oppe i 1910'erne var på tale som regeringsleder. Også den mærkværdige forståelse mellem den konservative lensgreve Mogens Frijs og den radikale åndsfyrste Edvard Brandes leverer en udfordring til forståelsen af datidens politiske og kulturelle landskab. Selvom aristokraten nok var en hensygnende figur, var han bestemt ikke død endnu.

Denne anmelder kunne godt have brugt en fremstilling fra forfatterens side af faderens, Christian Emil Frijs', virke og politisk-ideologi-

ske fingeraftryk, som der med 1866-grundloven vedvarende henvises til, men som kun analyseres overfladisk. Derudover ville nogle overvejelser om Frijs' ideologiske udvikling, inden han faktisk begyndte at spille en central politisk rolle, have gjort hans vej ind i politikken lidt mere lempelig. Hverken i ungdomsafnittene eller i de første mange år af hans politiske virke bliver dette spørgsmål behandlet. Omvendt bliver vi meget hyppigt mindet om, at Mogens Frijs i sin livsstil var et fortidslevn, en anakronisme. Det kunne være interessant at høre forfatterne, hvad de faktisk baserer det på. Sagen er vel, at netop den livsstil, som Frijs dyrkede, fik en renaissance i disse år, fordi den gruppe, der førte den, også fik det.

Den mest mærkværdige fremstilling af dette forhold er i forbindelse med Frijs' udfordring af Hannibal Sehested til duel for en æreskrænkelse. Duellen bliver her beskrevet som en institution, der „for længst [var] blevet en anakronisme i Danmark“. Det kan gerne være, men det skaber ikke desto mindre et forklaringsproblem, hvordan den radikale og borgerlige redaktør Edvard Brandes kunne geråde ud i samme situation oven i købet på en noget yngre debuterende skuespillers initiativ efter en nedværdigende anmeldelse – en episode, som forfatterne faktisk har medtaget en kortere beskrivelse af, uden at det leder til en problematisering af institutionen som et adeligt relik. Den enkelte sag kan i sig selv være ligegyldig, men spørgsmålet er, om forfatterne ikke har overdrevet anakronismen i Mogens Frijs i en periode, hvor han flere gange kom til at stå samfundsmæssigt såre centralt.

At Mogens Frijs var en passioneret jæger, vil ingen benægte, men Jesper Laursens andel i projektet ses også ved den store jagthistoriske interesse. Det bidrager så afgjort til den pointe, at Mogens Frijs i modsætning til sin far ikke var den store landmand, men, som det så ofte også før er set hos næste generation, en levemand, der levede pragtfuldt for renterne af sin fars indsats. Omvendt fylder jagten også rigtig meget i fremstillingen, og til tider synes forfatteren at forfalde til en opremsning af jagtrejsernes mål, forløb og resultat i stedet for at fokusere på den rolle, jagten spillede kulturelt og personligt for Mogens Frijs. Det ville ellers have kunnet knytte de forskellige kapitler bedre sammen.

Billedudvalget kan til tider virke noget ensformigt. Det er ikke så få billeder af et større eller mindre antal mennesker i en mere eller mindre naturlig opstilling på en af de i øvrigt prægtige herresæders gårdspladser. Så meget desto mere bemærkelsesværdigt er det, at der på side 262 pludselig dukker et foto af fem børnelig op. De fem døde var børn af en røgter og en malkekone i Skejby og blev fundet døde af kulilteforgiftning, fordi moren havde ladet dem sove og fyret op i brændeovnen, inden hun tog på arbejde. Fotoet er af ligene, som de lå i sen-

gen, da hun kom hjem. Hverken landarbejderfamilien eller historien har angiveligt andet med Mogens Frijs at gøre, end at avisen *Demokraten* med henvisning til landarbejdernes dårlige vilkår drog paralleller mellem denne historie og den samtidige summariske udsmidning af tolv landarbejderfamilier på den bortforpagtede herregård Bøller, som Frijs ejede. Spørgsmålet fra denne anmelder bliver, om dette billede ikke har en for marginal tilknytning til bogens emne – navnlig når fotoets frygtindgydende karakter tages i betragtning.

På den anden side er det denne bogs fortjeneste, at anmelderen nu har kendskab til eksistensen af det ganske enkelt uovertrufne billede af en halvt påklædt Mogens Frijs, hvis nøgne overkrop ser præcis de 59 år gammel ud, den er, mens han iført badehætte og bistået af en indfødt er i færd med at gøre sig klar til bad i lejren på en jagttur på Sri Lanka. Dette kendskab ville anmelderen nødig have været foruden.

Samlet set er biografien lidt af en bedrift, idet man har draget en for langt størstedelen af den danske befolkning glemt politisk skikkelse frem af historiens tåger. Det står klart, at der her er tale om en ikke bare relevant, men også spændende og levende biografi om et netop pga. sin arkaiske baggrund såre spraglet menneske.

Jens Lei Wendel-Hansen

| MIKKEL VENBORG PEDERSEN: *Den perfekte gentleman. Mænd, stil og idealer i verden af i går*, Gads Forlag, København 2018, 432 s., 349,95 kr.

Er gentleman'en død? Tilbage i 1930 skrev Kai Friis Møller i hvert fald hans nekrolog. Anledningen var en anmeldelse af Henry Dwight Sedgwick's *In Praise of Gentlemen*. Friis Møller mente, at bogen led under, at forfatteren aldrig havde set en sådan, og at han derfor havde erstattet selvsynet med en vidtløftig læsning om emnet. Dog, med alle dens citater fra fortidige skribenter anerkendte den maliciøse Friis Møller bogen som „en Slags Omnibus-Bog om Gentleman'en gennem Tiderne“ (Kai Friis Møller: *Skribenter og Bøger*, Kbh. 1942, s. 343-45).

Mikkel Venborg Pedersen har næppe heller set en perfekt gentleman, men som museumsmand kender han til alle udenværkerne, og i sin nye, store bog om emnet leverer han detaljerede redegørelser for påklædning, kropspleje, indretning af hjem og lignende. Ja, hen imod slutningen kan han illustrere sagen med en side fra *En Gentlemans ABC*, udkommet 1915: Når gentleman'en er på gaden eller på arbejde anbefales f.eks. jaket, vest, gråstribede benklæder, sort filthat, kulørt skjorte med faste manchetter, dobbeltflip, kulørt bindeslips og kulørte